

Երաժշտագետ Նիկողայոս Տիգրանեան

(ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ ԱՌԹԻԻ)

Նիկողայոս Տիգրանեանը ծնուել է 1856 օգոստոսի 19ին Ալեքսանդրապօլում: Ինը տարեկան հասակում ծաղկախոր խլում է նրա աչքերի լույսը:

Տիգրանեանների նահապետական տան սեղաններից յայտնի թառխտ Մելիք-Աղամալեան յատկապէս մեծ ազդեցութիւն է գործում մանուկ Նիկողայոսի մէջ զարգացնելու երաժշտական բնածին ընդունակութիւնը:

1873 թուին, պատանի Նիկողայոսը իր ծընողքի ընկերակցութեամբ մեկնում է Վիեննա, ուր նա տեղաւորում է կոյրերի կայսերական Ինստիտուտը, միաժամանակ դասեր է վերցնում Կոնսերվատորիայի պրոփէսոր Շեններից:

1880 թուին երիտասարդ Նիկողայոսն երաժշտական բարձրագոյն կրթութիւն ստանալով, վերադառնում է հայրենիք, որտեղ սկսում է տաղանդաւոր երիտասարդի երաժշտական լուծունէութեան բեղմնաւոր շրջանը:

Եւրոպական կլասիկ երաժշտագէտների երկերը նուազելիս, Նիկողայոսը ձգտում է եւրոպական արուեստի մեթոտով մշակել արեւելեան կլասիկ երաժշտութեան մեծարժէք երմոյշները, ձգտելով պահպանել արեւելեան երաժշտութեան հարադատութիւնը, յաճախել ազգային տալով այդ երկերը ծերունի Մելիք Աղամալեանին աջակցելով բազմիցս ունենում ծա-

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

նօթանալ արեւելեան երաժշտութեան հարստութեանը, (պարսկական, քրդական, վրացական, հայկական մօտիւններին):

Պեթհոլմընի «Clair de Lune» սոնաթի, Շոփենի Fantaisie impromptuի ազդեցութեան տակ, Նիկողայոս Տիգրանեանը գրում է երկու սքանչելի երկեր, առաջինը՝ Քլարդ - պայաթի, երկրորդը՝ Չարկեսի, որոնք իրենց բովանդակութեան խորութեամբ եւ ոճի հարազատութեամբ, կիրառուած պոլիֆոնիկ կոնտրապունկտային մեթոտով, (մեր հայ երաժիշտների մէջ՝ արեւելեան եղանակները բազմաձայն դարձնելու միջոցը, պոլիֆոնիկ կոնտրապունկտային ձեւերը եւ ոճը գործածելը առաջին անգամ Նիկողայոս Տիգրանեանը ցոյց է տուել) կարելի է ասել իր կլասիկ դուխս գործոցներն են:

Տիգրանեանի ստեղծագործութիւնը, որպէս արեւելեան երաժշտագէտի, շատ խոշոր նշանակութիւն ունի, եւ կը դռնէ իր արժանի տեղը արեւելեան երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Նրա շնորհիւ այժմ հնարաւորութիւն է նինք ծանօթանալու արեւելեան կլասիկ երաժշտութեան նմուշներին, որոնցից շատերը նա փրկել է կորստից եւ աղաւաղումից, միաժամանակ տալով նրանց կուլտուրական երաժշտութեան արտաքին ձեւը՝ առանց խախտելու այդ եղանակների ներքին ոճը եւ արեւելեան հարազատութիւնը: Իրօք որ սա այնպիսի խոշոր երաժիշտ է որը միայն բաւական է անհրաժեշտ նիկողայոս Տիգրանեանի անունը:

Անհրաժեշտ է յատկապէս ընդգծել այն խոշոր դերը, որ կատարել է ն. Տիգրանեանը արեւելեան եւ հայ ժողովրդական երաժշտութեան զարգացման ասպարէզում: Նրա ստեղծագործութիւնները հիմք են ծառայել մեր մի շարք երաժիշտների համար արեւելեան եւ հայկական երաժշտութիւնը մշակելու գործում: Այս տեսակէտից ուշադրաւ է Ա. Սպենդիարեանի այն յօդուածը որ տպուած է Լենինգրատում (ուսերէն լեզուով) հրատարակուած «Գիւմրեցու» գրքում, որի մէջ մեծանուն երաժշտագէտը շեշտում է ն. Տիգրանեանի դերը իր

երաժշտական կեանքում: Աւելորդ չենք համարում մէջ բերել մի քանի քաղուածներ Սպենդիարեանի այդ յօդուածից.

«1898 թուականին Րիմսկի Կորսաքովի աշակերտած ժամանակ, Պետերսպուլում ծանօթացայ Նիկողայոս Տիգրանեանի հետ: Նոյն թուականին Պետերսպուլում Նիկողայոս Տիգրանեանի համերգը իր զուտ արեւելեան բլբլութեամբի կատարումով, խոր տպաւորութիւն գործեց իմ վրայ, նրա մասնաւորապէս հայկական պարերը իրենց ինքնայատուկ բլբլմով եւ մելոտիայով խիստ մեծ հետաքրքրութիւն շարժեցին իմ մէջ: Այն օրից երբ իմ ստեղծագործական ուղղութիւնը վերջնականապէս պարզուեց եւ իմ ստեղծագործութիւնը ձուլվելի Արեւելքի հետ, Նիկողայոս Տիգրանեանը լծ դարձաւ առանձնապէս սիրելի եւ մօտիկ: Նս ուսումնասիրեցի ն. Տիգրանեանի ստեղծագործութիւնները, որոնց մէջ բնազդօրէն զուգահեռ էի ինձ հետաքրքրող (արեւելեան) երաժշտութեան ամենէն հարազատ արտայայտութիւնը: 1916 թուին երբ մտածեցի զբիւր Ալմաստ օպերան (բատ Յ. Թումանեանի սօսէմի), ես սկսեցի նիւթեր հաւաքել. հայկական եւ պարսկական երաժշտութիւնից ինձ համար անհրաժեշտ ժողովածուների շարքում ձեռք բերի Նիկողայոս Տիգրանեանի երկերը. այդ հսկայական աշխատանքի մէջ, փայլուն կերպով աչքի եկան դարձում ն. Տիգրանեանի ճանադրութիւնները, որոնց հիման վրայ կերտեցի մի քանի օպերայական օւֆէսթրի էպիդրոներ, օրինակ՝ պարսկական մարշի համար օգտագործեցի Հէյտաբի մեծ մասը, եւ հատուածներ Նեվրուշի - Արապիից. Ալմաստի մեծ պարիի համար նս լիովին օգտագործեցի Քեմուրպազ, Վարդի Վշիկ եւ Շավալին պարերի եղանակները: Երկողայոս Տիգրանեանի առաւելութիւնը այն է որ նա գեղարուեստական նուրբ ճաշակով բնորոշում է այդ եղանակները, ճշգրտէն ըմբռնելով բոլոր առանձնայատկութիւնները»:

Ն. Տիգրանեանը 1930 թուին Լենինգրատ-

տում պրոֆէսոր Զերնովի հետ «օրկեստրով կայի» վերածեց իր «Բայաթի ֆիւլդ»ը եւ մի շարք արեւելեան պարերը, նաեւ լարային «կլավարէտ»ի համար գրեց դաշնամուրի համար գրուած «Բայաթի Շիրազ»,- եւ մի քանի պարեր: Նա իր 76 տարեկան ծերունազարդ հասակում շարունակում է իր աշխատանքները: Նա ունի մի քանի տասնեակ ստեղծագործութիւններ եւ մշակումներ, որոնց մեծ մասը դաշնամուրի համար են գրուած. ունի նաեւ «վոքալ» երկերի մի շարք, նոյնպէս՝ ջութակի համար (դաշնամուրի ընկերակցութեամբ) մի շարք երկեր, որոնց մէջ պէտք է յիշել «Շահնագ» եւ «Զուրնի տրնգի»:

Նիկողայոս Տիգրանեանի յիսնամեայ երաժշտական գործունէութիւնը բարձր գնահատելով, խորհրդային Հայաստանի Լուսժողովուր-

տի նախաձեռնութեամբ, խորհրդային Հայաստանի եւ Անգլոփոկասի հասարակութիւնը հետգիտաւոր կերպով դարձան սկիզբը տօնելու է տաղանդաւոր եւ ծերունազարդ երաժշտագէտի յօրեկանը(1):

ԱՂԱԽՆԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Երեւան, 11-3-33

(1) Այս յօդուածը մեզի դրկած է Օր. Աղաւնի Մեսրոպեան, պոլսեցի տաղանդաւոր դաշնակահարուհի մը որ տարիներ առաջ Երեւան գացած՝ մեր մայրաքաղաքին երաժշտական փայլուն ուժերէն մին է դարձած:

Մ. Խ.